

MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

BOHEMIA BOSNICA

Priča - dokumentarno-igrana, crno bijela tehnika; dokumentarni dio (iz ratne arhive) uradjen kroz filter boje umbre, igrani kroz zeleni. Vrijeme: predratno, ratno i poratno Sarajevo. Za stare sarajlije i naš glavni lik, Sarajevo je grad od Marindvora do Bašćaršije. To je stari profesor matematike koji živi usamljen u jednom od marindvorskih podruma dijeleći ga sa mačkama, psima-lutalicama, ćumurom i drvima. Lik je tragično-bohemičan, groteskan u naporu da se hinjenom superiornošću ophrve očaju. Ovakav je u scenama prije rata. Ratni lik je ozaren, s dozom superiornog samopouzdanja, gotovo heroičan. Poratni ophrvan očajanjem/ili osvojenim smirajem.

Profesor predstavlja vrstu bohemijske, ljude iščašene iz života, koja cvjeta samo u Bosni, na plodnom tlu čestih političkih progona; od bogumila, hamzevija, komunista, mladomuslimana...do ovih zadnjih kolektivnih stradanja čitavog naroda. U flash-backu koristiti arhivski materijal iz političke historije.

Glas možda Bašeskijske, ili imaginarnog turističkog vodiča iz offa: **Ovaj grad sustavno je učen da zaboravlja. Što ne zatru vojske, ne pobiju kuge, ne poharaju paljevine (kao one savojske) to pomori birokracija, glad, il zavist, što ne pomete povijest, to perom, ko lopatom, smete Historija, što ne podavi svilen gajtan to uguši čaršija ili politika, što ne ukinu zakoni (uvijek tuđji, uvijek strani) to dokine samozaborav.** Šetnja kamere po toposima sarajevske dalje i bliže prošlosti; groblja, kule, drumovi, česme, povijesne ploče, sakralni i drugi objekti, zatvori, albumi, arhivi, bibliotečki

katalozi... Sve što je zapušteno, srušeno, osakaćeno, uključujući i ljude.

Učen zaboravljati, grad ne zna kad i zašto je Profesor gurnut na marginu života, u njegovu dubinu, ne metafizičnu, već podrumsku. U kojem se sam potrudio oko metafizike, koju je jednom izložio na ulici ovako. “Stani”, reče, “i ja sam biće trpnje. A glede Njega, Svemoćnoga, zbog kojeg vas sad razapinju, meni je matematika Njegova najuzvišenija Epifanija, pa me zato i ne diraju. Matematika – moje Bogojavljanje”. Informbirovska čistka, ili mladomuslimanska, ili pojedinačan politički grijeh, niko se nije pitao, i niko ga nije pitao. Ko je znao saučesnički je šutio, a on sam vješto skrivao i od sebe samog. Poluludilom, ili bohemiom bosniacom, čovjekolikom vrstom koja stoljećima raste, ko korov, rijedak al’ uporan, na plodnom tlu političkih progona.

Otrcana građanska odjeća, pognuta ledja, no uspravna kad objašnjava slučajnom sugovorniku, “Ja sam, znate, profesor”, pomalo šmrkav, pomalo memljiv, “da, profesor, matematike. Ja sam..., znate meni se Bog obznanjuje kroz matematička pravila, mene se ne tiče politika, meni se Bog objavio kroz Pitagorejski poučak, slušajte, vi i ja, mi smo $1+1=2$, ali Njegova je jedinica drugačija. Jedinstvena, nesabirljiva, neoduzimljiva, nepomnoživa, nedjeljiva, znate meni ne treba politika... “Šuti!” i ljutito, i podsmješljivo, i opominjući, u isti mah, uzvratio bi pokoji sugovornik, možda bivši djak, ili bivši suosudjenik. Slični dijalozi, zapravo monolozi koji traže uši.

Rat je. Opsjednuto Sarajevo. 24-satno granatiranje, snajperski meci, pamova glazba... trka ispod granata i metaka, za vodom, hranom, preživjelima. Ili muk, pustoš, vrijeme za profesora i njegov karavan. Ono što nije pobjeglo zadnjim autima i autobusima iz grada silazi u podrume; improvizira se podzemni život, protjeruju se iz njih njihovi predratni stanari:

četveronošci, smrdljivi, ničiji, ali i dvonošci, poput Profesora koji jedva spašava svoju šupicu, odjednom na visokoj cijeni. Staroautrijski podrumi su najtraženiji: duboki, prostrani, masivni. Šansa za život je u silasku u njih. Profesorova u izlasku. I pasa i mačaka, sarajevske podrumaške populacije koju će on predvoditi i o kojoj će brinuti u toku cijelog rata. Karavan, kao slika Hyeronimusa Bosha ili Breughela, luta opustošenim gradom, odjednom slobodan; kud mu se prohtije. Ni psovan, ni šutan. Ogoljen u svojoj ružnoći i groteskno ponosan. Skoro idealna sloboda, da nije granata, i metaka, i smrti od njih, da nije stalno rastuće gladi.

Broj profesorovih sljedbenika sve je veći. Pridružuju mu se kućni ljubimci, rasni psi i mačke, poneki još uvijek raskošno odjeveni, slijedeći lualice, nižu rasu, ali vještu da nadje neoglodjanu ili uščulu kost, ili truhle otpatke hrane izbačene iz kuća njihovih gazda, prije no što su ovi pobjegli glavom bez obzira, prepuštajući sudbini svoje "maze".

Titova, od Vječne vatre do Marindvora, puna polupanog stakla. Jutro nakon sarajevske kristalnacht. Komponirati smrskanu muziku o noći kada je granatirana Pošta, i sličnim noćima. Grad je zabezeknut, ustrašen, pust. Profesor naprotiv živno, njemu se nasmješio smisao. On sad vodi brigu o čitavoj jednoj sarajevskoj populaciji, on je njezin politički vodj, njezin otac, spasitelj, njezina humanitarna organizacija, njezina Amerika.

Rovanje po kantama za smeće, skupljanje odbačenih humanitarnih lunch-paketa (ušćulih, ili svinjskih), onda kuhanje u Profesorovom životinjskom imaretu. Velika zahrdjala konzerva sa vrućom kašom za mačke, u jednoj, i sa kašom za cuke, u drugoj ruci. Cekerer za dobrovoljne priloge - životinjsku sadaku. Ni jedan gradski ćošak, prolaz, park, ruševina, ni jedan sokak koju ova bohemija bosniaca i njezina partija ne ophodi (u vrijeme kad sirene oglašavaju opasnost); da spasi od smrti, od

gladi, od rana, ili da utješi, najnapuštenije, najobespravljene sarajlije – koji hodaju na četiri noge.

Kraj rata. Stvari se kreću u obrnutom smjeru. Podrumi su opet samo za životinjsku klasu i bohemiu bosniacu. Ljudska se vrsta bije, podzemnim sredstvima, oko nadzemnih stanova. Profesor je opet sam. Prvo su ga napustile poslovično neloyalne mačke koje se sad motaju oko restorana, pizzerija i caffea. Skupe je mace i cuke, rasne pse, križance, sustavno potkradala iz profesorova karavana još pred kraj rata skorojevička gradska elita. Preostale je pokupila gradska kafeterija koja oglašava u novinama: da do tad i tad građani mogu usvojiti sebi kućnog ljubimca, nakon kojeg će datuma svi neadoptirani skončati... ko pjena u našim kupatilima. Tako su nama u našem onoporatnom djetinjstvu pričali, da se od pasa pravi sapun. Decenijska odvratnost prema čistoći koja se postiže sapunicom. Reklama sa psom-ljubimcem za novi šampon.

Profesor izdiše na svom željeznom krevetu, očajničkog/ili ozarenog izraza lica. Pogleda prikovanog na prazne konzerve – njegove ratne trofeje, njegov zlatni ljljan. Posljednji pogled, opran suzom, postrojava oko kreveta počasnu stražu četveronožnih sarajevskih ratnih veterana - prljavih lualica, pasa i mačaka, i onih sa mašnicama i skupim ogrlicama oko vrata.